GIFPLANTEN IN HET TUINCENTRUM

HOE STAAT HET MET DE VERBODEN EN GIFTIGE MIDDELEN IN DE SIERTEELT

GREENPEACE

INHOUD

GIF DOODT NUTTIGE BEESTJES 3

SIERTEELT GROOTVERBRUIKER BESTRIJDINGSMIDDELEN 4

WORDT DE EU WAKKER? 5

GREENPEACE EN DE TUINCENTRA 7

ONDERZOEKSRESULTATEN 8

CONCLUSIE 10

WIE MOET WAT DOEN 11

COLOFON

© Greenpeace Nederland, mei 2017

Onderzoek & tekst: Michiel van Geelen

Foto cover: © Alonso Crespo / Greenpeace

INLEIDING

Drie jaar geleden trok Greenpeace hard aan de alarmbel. Tuincentra bleken massaal giftige planten en bloembollen te verkopen: het tuingroen zat boordevol bestrijdingsmiddelen die zeer schadelijk zijn voor bijen en andere beestjes. Samen met tienduizenden Nederlanders kwamen we in actie en de tuinsector beloofde beterschap. Koploper Intratuin presenteerde een stappenplan: in 2020 zouden de negen insecticiden die het allerschadelijkst zijn voor bijen in geen enkel Intratuinplantje meer voorkomen. Later sloten de andere tuincentra en bouwmarkten van Tuinbranche Nederland zich hierbij aan.

Bijen- en tuinliefhebbers kochten insectenhotels of bouwden ze zelf en letten erop dat ze geen gifplantjes in hun tuin zetten. Maar wat deden de tuincentra intussen zelf om de massale sterfte van kleine bestuivers te voorkomen? Wat is er terechtgekomen van hun belofte om minder gif en gif-planten te verkopen?

Greenpeace onderzocht dit voorjaar opnieuw bloeiende tuin-planten van vier grote tuincentra: Intratuin, GroenRijk, Welkoop/Boerenbond en Life & Garden. Behalve de laatste, zijn dit dezelfde sierteeltverkopers waarover we in april 2014 rapporteerden. We kochten grotendeels dezelfde planten-soorten als in dat onderzoek, om een goede vergelijking te kunnen maken.

© Axel Kirchhof / Greenpeace

We schaften in elk tuincentrum 21 populaire planten aan, samen 84, en lieten die op zo'n 300 bestrijdingsmiddelen testen door een onafhankelijk laboratorium. De resultaten zijn verontrustend, hoewel we ook een klein lichtpuntje zien.

In maar liefst 81 van de 84 planten troffen we resten van bestrijdingsmiddelen aan. Schokkend is dat er ditmaal veel meer illegale pesticiden in zaten; stoffen die verboden zijn in Nederland of zelfs in de hele Europese Unie. Drie jaar geleden vonden we 14 keer een illegale stof, nu is dit aantal fors gestegen tot 58 keer.

Er is ook goed nieuws. We troffen beduidend minder voor bijen schadelijke stoffen aan. En van de stoffen die volgens Greenpeace als eerste uitgebannen moeten worden, was het aantal residuen zelfs ruim gehalveerd. De resultaten in dit rapport laten zien dat er nog veel werk aan de winkel is om het bestrijdingsmiddelengebruik in de hele sierteeltsector terug te dringen. Maar het toont ook aan dat het zin heeft om in actie te komen voor de bijen en andere nuttige beestjes.

GIF DOODT NUTTIGE BEESTJES

Honingbijen en wilde bijen, zoals hommels, bestuiven een groot deel van onze landbouwgewassen. Dat deze diertjes massaal verzwakken en sterven, is dan ook slecht nieuws voor onze voedselvoorziening én voor de biodiversiteit: ook ruim 87 procent van alle wilde gewassen wordt bevrucht door bestuivende dieren[1][3]. Niet voor niets noemt de Wereldvoedselorganisatie FAO de sterfte onder bijen en hommels een gevaarlijke bestuivingscrisis[2].

BIJEN EN HOMMELS

In de winter van 2013-2014 leek het even beter te gaan met de honingbij. Maar het was een zeer zachte winter; een jaar later steeg de bijensterfte alweer.
Het Compendium voor de Leefomgeving laat zien dat de wintersterfte al tien jaar hoger is dan het langjarig gemiddelde. We moeten ons ook ernstig zorgen maken over de wilde bijen: van de 338 bijensoorten in Nederland staan er 188 op de Rode lijst van bedreigde diersoorten. En van de Europese hommelsoorten staat een kwart op uitsterven.

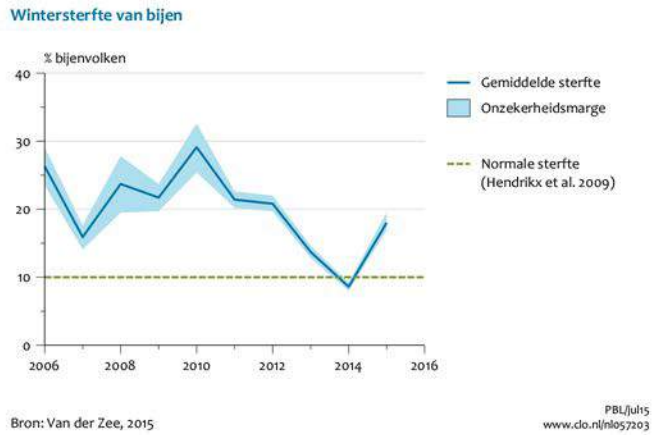

WAAROM STERVEN DE BIJEN?

Drie oorzaken verklaren de ongewoon grote sterfte onder bijen en hommels.
1. Bijen vinden onvoldoende en te eenzijdig voedsel, doordat bloemen en gewassen uit het agrarische landschap verdwijnen.[4] De monoculturen en chemische bestrijdingsmiddelen in ons huidige landbouwsysteem zijn funest voor nuttige insecten.
2. Vergiftiging door veelgebruikte insecticiden, zoals de beruchte neonicotinoïden. Bijen sterven hierdoor direct of indirect; het gif maakt ze vatbaarder voor parasieten[5] en ze raken de weg kwijt naar bloemen en nest.
3. Ziektes en parasieten als de varroamijt slaan harder toe onder verzwakte bijenvolken.[5]

Neonicotinoïden zijn systemische insecticiden. 'Systemisch' wil zeggen dat het bestrijdingsmiddel door de hele plant trekt, van wortel tot blaadje. Vaak is het gif als een coating om het zaadje gelegd. Groeit de plant, dan verspreidt het gif zich in alle plantendelen. Bijen krijgen de insecticide niet alleen binnen via nectar en stuifmeel, maar ook via het plantenvocht.[7] Bovendien staan ze bloot aan een cocktail van middelen, die het effect nog ernstiger maakt. Zo worden twee neonicotinoïden - thiacloprid en acetamiprid – nóg giftiger voor bijen in combinatie met bepaalde schimmelbestrijdende middelen (fungiciden).[8]

ONBEKENDE KLEINE SLACHTOFFERS

Honingbijen zijn de bekendste, maar lang niet de enige slachtoffers van het wijdverbreide gifgebruik in de land- en tuinbouw. Een groeiende stapel onderzoeken toont de schadelijke gevolgen aan van bestrijdingsmiddelen voor wilde bijen, hommels, vlinders en vogels. Maar ook voor beestjes als aardwormen, waterinsecten, kevers, oorwurmen en roofwantsen. Deze diertjes zijn minstens even belangrijk voor de natuur en ons voedsel als de bijen. Ze bestuiven onze gewassen, bestrijden plagen en houden de bodem gezond.[9]

De land- en tuinbouwsector snijdt zichzelf enorm in de vingers door het massale gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Het Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES) van de Verenigde Naties concludeerde vorig jaar dat 40 procent van alle ongewervelde bestuivers met uitsterven wordt bedreigd.[10] Vogels, vleermuizen, kikkers en veel andere dieren zijn afhankelijk van insecten en kleine beestjes voor hun voedsel. Als deze trend doorzet, is dat rampzalig voor ons ecosysteem. Ook recent onderzoek door de Universiteit van Sussex in opdracht van Greenpeace bevestigt het gevaar van neonicotinoïden voor talloze diersoorten.[11]

DE GREENPEACE-PRIORITEITENLIJST

Greenpeace stelde een lijst op met negen bestrijdingsmiddelen die zo schadelijk zijn voor bijen en andere nuttige organismen, dat ze met de allerhoogste prioriteit verboden moeten worden. De lijst met prioritaire stoffen bestaat uit vijf neonicotinoïden (imidacloprid, thiamethoxam, clothianidine, thiacloprid, acetamiprid) en vier andere insecticiden: fipronil, chloorpyrifos, deltamethrin en cypermethrin.

SIERTEELT GROOTVERBRUIKER BESTRIJDINGSMIDDELEN

Siertelers in Nederland gebruiken opvallend veel pesticiden, gemiddeld 12 kilo (tuinplanten) tot bijna 134 kilo (leliebollen) per hectare. Ter vergelijking: bij de teelt van groenten in de volle grond wordt gemiddeld 4,1 kilo per hectare gebruikt.[12] Uit de bestrijdingsmiddelenatlas van de Universiteit van Leiden[13] blijkt dat er een sterk verband is tussen locaties waar veel siergewassen worden geteeld en plekken waar het oppervlaktewater te hoge concentraties bevat van middelen die zeer giftig zijn voor bijen en andere insecten.

© Jean-Luc Bertini / Greenpeace

Sloten en andere oppervlaktewateren in gebieden met veel sierteelt zijn volgens metingen van waterschappen al jaren vervuild met hoge concentraties bestrijdingsmiddelen.[14] De gevolgen zijn funest. Niet alleen voor bijen maar ook voor andere insecten. Veel insecten leven (een deel van hun leven) in het water. Neonicotinoïden zijn vaak al in onvoorstelbaar kleine hoeveelheden dodelijk voor deze beestjes. Enkele nanogrammen per liter water (een nanogram = een miljardste deel van een gram) kan al tot sterfte leiden. Stel je voor: een pipetje anti-vlooienmiddel voor een kat, waarin vaak imidacloprid wordt gebruikt, kan 10 miljoen bijen doden of een flinke sloot over kilometers vervuilen tot boven de wettelijk toegestane norm.

Ook voor mensen is het gifgebruik in de sierteelt slecht nieuws. Drinkwaterbedrijven doen hun uiterste best ons drinkwater gifvrij te houden. Toch moet de inname van oppervlaktewater voor drinkwaterwinning regelmatig worden gestaakt, vanwege te hoge concentraties gif. Dit blijft een terugkerend probleem, zolang het bestrijdingsmiddelengebruik niet drastisch wordt beperkt; de lijsten met probleemstoffen van Vewin en rapporten van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) maken dit heel duidelijk. Hoe gif ons drinkwater vervuilt, toont Greenpeace uitvoerig aan in 'Bijensterfte in het schap'.[15]

WORDT DE EU WAKKER?

Eind 2013 stelde de Europese Unie een beperkt moratorium in voor drie neonicotinoïden. De maatregel zou slechts voor twee jaar gelden en bevatte zoveel uitzonderingen, dat het effect uiterst beperkt was. Dit jaar besluit de Europese Commissie of het moratorium wordt voortgezet en in welke vorm.

Eerder dit jaar bleek uit gelekte documenten in handen van The Guardian dat de commissie vergaande maatregelen wil treffen. Ze vindt dat de drie neonicotinoïden een grote bedreiging vormen voor de bijenpopulatie, en stuurt aan op een volledig verbod op het gebruik van de schadelijke pesticiden op landbouwgewassen. Helaas wordt in het voorstel, net als in het huidige moratorium, een uitzondering gemaakt voor alle teelten in kassen.

Deze uitzondering is slecht nieuws voor bijen en hommels. De commissie gaat er ten onrechte van uit dat bijen niet in aanraking kunnen komen met gif dat in kassen wordt gebruikt.

© Axel Kirchhof / Greenpeace

Maar we vinden de bestrijdingsmiddelen die in kassen worden gebruikt juist veelvuldig in de omringende sloten en vaarten. Bovendien levert de teelt van bloeiende sierplanten in kassen een extra risico op voor de bijen. De diertjes kunnen namelijk ook na 'de oogst' van deze gewassen in aanraking komen met het gif: mensen kopen de planten immers en zetten ze in de tuin. Het verbod zou dan ook voor alle toepassingen moeten gelden, inclusief de glastuinbouw.

GREENPEACE EN DE TUINCENTRA

Sinds 2014 stelt Greenpeace het buitensporig hoge gif gebruik in de sierteeltsector aan de kaak. We spraken tuincentra aan op hun verantwoordelijkheid; als belangrijke afnemers van sierplanten moeten zij druk uitoefenen op de sector, om de teelt te verduurzamen. Bovendien laten steeds meer ecologische telers van bloemen en planten zien dat het wél anders en gifvrij kan.

Ons eerste rapport deed veel stof opwaaien. Na een breed gedragen publiekscampagne en de acties van duizenden Nederlanders kondigde marktleider Intratuin als eerste aan te stoppen met de verkoop van de negen pesticiden op onze prioriteitenlijst die bijdragen aan bijensterfte. Het tuincentrum zegde toe dat zijn planten in 2020 vrij zouden zijn van deze gifstoffen, en eist van zijn telers dat zij het pesticidengebruik drastisch verminderen.

Enige tijd later maakten de tuincentra GroenRijk, Life & Garden, Welkoop, Ranzijn Tuin & Dier, en Boerenbond, evenals bouwmarkt Hornbach, bekend dat ze het goede voorbeeld van Intratuin zouden volgen. Samen met o.a. Brancheorganisatie Tuinbranche Nederland, Stichting Natuur & Milieu, duurzaam adviesbureau CLM en Intratuin is een nieuw plan van aanpak opgesteld, waar de sector begin 2016 mee van start ging. Het is positief dat het voorbeeld van Intratuin sectorbreed wordt nagevolgd. Het plan is echter minder ambitieus dan de afspraken tussen Intratuin en Greenpeace.

DE BELOFTEN VAN DE TUINCENTRA

Dit zegde Intratuin in 2014 toe:
- We stoppen met de verkoop van de negen pesticiden op de prioriteitenlijst, en verbieden binnen zes jaar het gebruik hiervan in de teelt van onze planten.
- In 2017 mogen deze stoffen in maximaal 40 procent van de Intratuinplanten zitten. Daarna daalt dit percentage geleidelijk tot 30 procent in 2018, 15 procent in 2019 en nul procent in 2020.
- We nemen planten in ons assortiment die minder bestrijdingsmiddelen nodig hebben en we promoten nectar en stuifmeelhoudende planten.
- Een groeiend percentage van onze leveranciers zal een van de volgende keurmerken hebben: Milieukeur, Groenkeur of MPS product proof. De laatste is een aangescherpte variant van MPS (het eigen keurmerk van de sector), met strengere controle en een verplichte residuanalyse van de planten.

De Tuinbranche beloofde begin 2016 het volgende:
- Vijf van de negen middelen worden al vanaf 2017 verboden: imidacloprid, cypermethrin, fipronil, chloorpyrifos en clothianidine.
- Voor een verbod op de overige vier pesticiden neemt de branche echter twee jaar langer de tijd: tot 2022.
- Dat is niet de enige afzwakking: de branche doet geen harde toezegging voor een volledig verbod op deze vier pesticiden. Ook na 2022 verkopen tuincentra dus mogelijk nog steeds planten met deze voor bijen zeer schadelijke middelen.

ONDERZOEKSRESULTATEN: HOE DUURZAAM ZIJN DE TUINCENTRA?

In het eerste sierteeltonderzoek van april 2014 vond Greenpeace resten van bestrijdingsmiddelen op 68 van de 69 onderzochte tuinplanten en bloembollen van Intratuin, Groenrijk en Boerenbond-Welkoop. Gemiddeld vonden we toen ruim 7 residuen per plant. In totaal werd 505 keer een pesticide aangetroffen in de planten. Hierbij ging het in 113 gevallen om een middel dat gevaarlijk is voor bijen en andere bestuivers. Daarnaast troffen we 14 keer een middel aan dat niet was toegestaan in Nederland of zelfs in de gehele Europese Unie.

NIEUW ONDERZOEK

Inmiddels zijn alweer drie jaar verstreken na dit eerste onderzoek. Daarom besloten we opnieuw te testen hoe giftig de planten in de tuincentra zijn. In maart 2017 kochten we bij 4 verschillende tuincentra bloeiende tuinplanten. Greenpeace koos dit keer voor Intratuin, GroenRijk, Life & Garden en Welkoop/Boerenbond. Life & Garden figureerde ook al in ons vervolgonderzoek van november 2014 – en scoorde toen behoorlijk slecht – maar daarbij ging het om andere plantensoorten.

Per centrum bezochten we 3 filialen, waar we elk 7 planten kochten. In totaal testten we 84 planten van de volgende soorten:

- **lavendel (12 keer)**
- **skimmia (10 keer)**
- **rododendron (10 keer)**
- **klokjesbloem (11 keer)**
- **sneeuwbal (10 keer)**
- **anjer (10 keer)**
- **camelia (5 keer)**
- **kalanchoë (2 keer)**
- **heide (3 keer)**
- **rotsheide (2 keer)**
- **blauwkussen (2 keer)**
- **viooltje (1 keer)**
- **Engels gras (1 keer)**
- **witte druif (3 keer)**

IN HET LABORATORIUM

Greenpeace liet de planten testen door een geaccrediteerd onderzoeksbureau, gespecialiseerd in chemische analyses voor de landbouwsector. Met een zogenaamde multiresidutest analyseerde dit bureau de plantenmonsters op zo'n 300 verschillende stoffen. Deze test kan tot 0,01 milligram/kg (10 microgram (µg) per kilo) nauwkeurig bepalen hoeveel van elk bestrijdingsmiddel in een plant is achtergebleven. Geen overbodige luxe, want 1 microgram imidacloprid is al voldoende om 270 honingbijen te doden.

WAAR KOMEN DE PLANTEN VANDAAN?

Van bijna 90 procent van de planten konden we de herkomst achterhalen. Hiervan kwam het merendeel uit Nederland (ruim 70 procent) De rest was geteeld in een van de volgende EU-landen: Duitsland, Denemarken, België, Italië en Portugal. Alle onderzochte planten moeten dus minimaal voldoen aan de Europese regels voor toegelaten en verboden actieve stoffen.

GECERTIFICEERDE PLANTEN

Veel telers en winkelketens vertrouwen op het milieucertificeringssysteem voor de sierteelt dat de sector zelf in het leven heeft geroepen: het MPS-keurmerk. Maar liefst 80 procent van de door ons geteste planten was afkomstig van telers met dit keurmerk. Vrijwel alle planten hadden de classificatie MPS-A of MPS-A+; dit zijn de best presterende MPS-gecertificeerde telers. Helaas bleek in 2014 al dat dit certificeringssysteem geen enkele garantie biedt dat de gebruikte pesticiden minder giftig of zelfs maar toegelaten zijn. Op de planten met MPS-A keurmerk zaten net zo vaak voor bijen zeer schadelijke, of zelfs verboden middelen, als op de plantjes zonder keurmerk.

DE ONDERZOEKSRESULTATEN

Op 84 tuinplanten vonden we in totaal 571 restanten van bestrijdingsmiddelen. Slechts 3 van de 84 geteste planten waren geheel vrij van pesticiden. Gemiddeld vonden we nog steeds 7 bestrijdingsmiddelen per plant.

TOP 5 PLANTENSOORTEN MET MEESTE VOOR BIJEN ZEER GIFTIGE PESTICIDEN

PLANTSOORT	AANTAL PESTICIDEN	GEMIDDELDE CONCENTRATIE
rododendron	2,6	0,7
skimmia	2,3	2,1
klokjesbloem	2,2	0,5
lavendel	1,4	0,9
viooltje	2,0	3,9

*Gemiddeld aantal voor bijen zeer giftige pesticiden op planten van deze soort.

Kijken we naar de soorten planten en bloemen, dan vinden we bij populaire tuinplanten als rododendron, skimmia en klokjesbloem gemiddeld de meeste pesticiden die zeer giftig zijn voor bijen.

TOP 10 PLANTEN MET DE HOOGSTE CONCENTRATIE VOOR BIJEN ZEER GIFTIGE PESTICIDEN			
PLANT	TUINCENTRUM	AANTAL PESTICIDEN	TOTALE CONCENTRATIE (MG/KG)
skimmia	Life & Garden	4	17,1
skimmia	Intratuin	3	15,1
skimmia	Life & Garden	3	13,8
rododendron	Life & Garden	5	12,8
viooltje	Welkoop	2	7,7
lavendel	GroenRijk	2	5,9
lavendel	GroenRijk	3	4,8
klokjesbloem	GroenRijk	2	3,5
klokjesbloem	Welkoop	3	3,4
camelia	Life & Garden	3	3,3

Van de monsters die we hebben genomen, vonden we de hoogste uitschieter bij de skimmia. Deze spant de kroon als het gaat om pesticiden die zeer giftig zijn voor bijen.

In de top 10 van monsters met de hoogste concentraties voor bijen giftige middelen staat de skimmia op plaats 1, 2 en 3! Op deze plant vonden we meerdere keren dusdanig hoge concentraties insecticiden dat bijen die hiermee in aanraking zouden komen het niet zouden overleven. Op de skimmia van Life & Garden zat bijvoorbeeld 16,3 milligram per kilo van de insecticide pyridaben. Deze stof is bij aanraking al dodelijk in een dosis van 0,024 microgram per bij! Dat betekent dat slechts 1 gram van deze plant al ruim 600 keer de dodelijke dosis voor bijen bevat. Cynisch genoeg verzamelen bijen juist erg graag nectar en stuifmeel van deze plant.

Resultaten per winkelketen 2014 versus 2017									
	Totaal		Welkoop**		GroenRijk		Intratuin		Life & Garden***
	2014	2017*	2014	2017	2014	2017	2014	2017	2017
Aantal planten getest	69	63	18	21	16	21	35	21	21
Totaal aantal residuen	505	417	110	113	125	153	270	151	154
Gemiddeld aantal residuen per plant									
Alle pesticiden	7,32	6,62	6,11	5,38	7,81	7,29	7,71	7,19	7,33
Zeer giftig voor bijen	1,64	1,37	1,00	1,24	1,88	1,62	1,86	1,24	2,62
Op Greenpeace prioriteitenlijst bijen	0,77	0,29	0,50	0,19	0,75	0,29	0,91	0,38	0,62
Verboden in EU landbouw	0,14	0,46	0,00	0,19	0,06	0,67	0,26	0,52	0,62
Verboden in Nederlandse landbouw	0,20	0,60	0,00	0,24	0,13	0,90	0,34	0,67	0,95
Procentuele stijging / daling 2017 t.o.v. 2014									
Alle pesticiden		-10%		-12%		-7%		-7%	-
Zeer giftig voor bijen		-17%		+24%		-14%		-33%	-
Op Greenpeace prioriteitenlijst bijen		-63%		-62%		-62%		-58%	-
Verboden in EU landbouw		+218%		-		+967%		+104%	-
Verboden in Nederlandse landbouw		+197%		-		+624%		+94%	-

** Om een goede vergelijking te kunnen maken zijn hier de de totaalcijfers zonder Life & Garden weergegeven*

*** in 2014 was dit nog Boerenbond / Welkoop*

**** Bij de meting in het voorjaar van 2014 zijn geen producten van Life & Garden onderzocht*

Om de cijfers van de recente meting goed te kunnen vergelijken met die van 3 jaar geleden, geven we in tabel 2 de gemiddelden per monster. Het resultaat geeft weer wat er gemiddeld per geteste plant van een winkelketen is aangetroffen.

GREENPEACE-PRIORITEITENLIJST

Kijken we naar de gemiddelde aantallen pesticiden per plant, dan vonden we dit keer flink wat minder residuen van de 9 gifstoffen die op de Greenpeace-prioriteitenlijst staan. Voor alle tuincentra samen is het aantal keren dat we deze stoffen aantroffen zelfs gehalveerd: van gemiddeld 0,77 keer per geteste plant in 2014 naar 0,29 keer in het huidige onderzoek. Welkoop deed het hierbij zelfs nog beter dan gemiddeld met 0,19 gifresten per onderzochte plant. De aan het onderzoek in 2017 toegevoegde winkelketen Life & Garden presteerde het slechtst met een gemiddelde van 0,62 keer per plant.

MINDER VOOR BIJEN ZEER GIFTIGE PESTICIDEN

Deze duidelijke afname is ook zichtbaar bij de gevonden aantallen pesticiden die volgens de definitie van het Amerikaanse milieuagentschap EPA[16] zeer giftig zijn voor bijen. We zien hier een daling van 17 procent ten opzichte van 2014. Ook hier zien we dat Life & Garden slecht presteert: we vonden gemiddeld per onderzochte plant maar liefst 2,6 residuen van een voor bijen zeer giftig bestrijdingsmiddel. Ter vergelijking: bij zowel Intratuin als Welkoop was dit 1,24 gifstoffen per plant; ruim de helft minder.

MINSTE VOOR BIJEN ZEER GIFTIGE MIDDELEN BIJ INTRATUIN EN WELKOOP

De verbetering bij Intratuin is het grootst ten opzichte van 2014, als we kijken naar het aantal voor bijen zeer giftige bestrijdingsmiddelen: een daling van 33 procent ten opzichte van 2014. Hoewel Welkoop op dit onderdeel een stijging liet zien van bijna 25 procent, doet de keten het in vergelijking met de andere tuincentra nog steeds goed. Welkoop en Intratuin scoren het laagste als het om deze stoffen gaat: bij beide ketens troffen we 26 zeer giftige middelen aan. Op de 21 onderzochte planten van Life & Garden vonden de onderzoekers 55 keer resten van deze gevaarlijke middelen. Dat is meer dan op de geteste producten van Welkoop en Intratuin samen.

VEEL MEER VERBODEN MIDDELEN BIJ ALLE TUINCENTRA

Drie jaar geleden deden de illegale middelen die we op tuinplanten aantroffen het meeste stof opwaaien. In dat opzicht is de uitslag van ons huidige onderzoek slecht nieuws: we vonden veel meer middelen die in geen enkele Nederlandse teelt gebruikt mogen worden.

In 2014 vonden we 14 keer een residu van zo'n stof. In 10 van deze gevallen ging het om stoffen die in de hele Europese Unie niet zijn toegestaan. Nu troffen we maar liefst 42 keer residuen aan van in totaal 12 bestrijdingsmiddelen die in de hele EU verboden zijn. Van 5 actieve stoffen die nergens in de Nederlandse landbouw zijn toegelaten bleken nog eens 16 restanten op de tuinplantjes te zitten.

Dat brengt de totale 'score' op 17 verboden middelen die in totaal 58 keer zijn aangetroffen in de testplanten. Dit is een enorme verslechtering ten opzichte van het onderzoek dat we drie jaar geleden deden. Als we rekening houden met het verschil in het aantal onderzochte planten ten opzichte van 2014, maar liefst een verdriedubbeling: gemiddeld 0,69 residuen van verboden bestrijdingsmiddelen (in Nederland of in de hele EU) per plant, terwijl dat in 2014 nog 0,2 was.

CONCLUSIES

Dit nieuwe onderzoek naar pesticidengebruik in de sierteelt laat zien dat er nog veel moet gebeuren om het gebruik van bestrijdingsmiddelen verder terug te dringen en de sector te verduurzamen De sierteeltsector blijft een grootverbruiker van bestrijdingsmiddelen. Dit zien we terug in de hoge aantallen pesticiden die wij ook dit maal op de planten aantroffen. In totaal vonden we op 81 van de 84 planten resten van bestrijdingsmiddelen, in totaal maar liefst 571 keer.

Schokkend is dat we ditmaal veel meer illegale pesticiden aantroffen; stoffen die verboden zijn in Nederland of zelfs in de hele Europese Unie. Drie jaar geleden vonden we 14 keer een illegale stof, nu is dit aantal fors gestegen tot 58 keer. Als we naar het gemiddelde per plant kijken is het aantal verboden middelen nu ruim drie keer zo hoog.

Gelukkig kunnen we ook goed nieuws melden. We vonden ruim de helft minder van de pesticiden die volgens Greenpeace als eerste uitgebannen moeten worden. Als we kijken naar de voor bijen zeer giftige pesticiden zien we ook hier een lichte verbetering; 17% minder dan in 2014. Dat zijn goede eerste resultaten, die laten zien dat in elk geval een deel van de sector de duurzaamheidsafspraken serieus neemt. Als de sector de bijen echt wil beschermen, moeten alle voor bijen schadelijke middelen versneld worden uitgefaseerd. Voor de hoognodige verduurzaming van de sierteelt en de landbouw is een versnelde overgang naar ecologische landbouw noodzakelijk.

© Solvin Zankl / Greenpeace

Steeds meer telers kiezen op weg naar verduurzaming voor alternatieve plaagbestrijdingsmethoden, waardoor schadelijke bestrijdingsmiddelen niet of veel minder nodig zijn. Zij werken samen met de natuur in plaats van haar te bestrijden. Door te zorgen voor de juiste omstandigheden lokken ze natuurlijke vijanden van de plaaginsecten naar hun gewassen; bijvoorbeeld met bloeiende akkerranden of het gebruik van ecologische meststoffen in plaats van kunstmest. Deze nuttige insecten (bijvoorbeeld sluipwespen, lieveheersbeestjes en zweefvliegen) doen het werk van de bestrijdingsmiddelen, maar zonder de schadelijke effecten daarvan. Telers slaan zo twee vliegen in één klap in de strijd tegen de bijensterfte:
meer bloemen en minder gif.

WIE MOET WAT DOEN

ACTIE VEREIST: BEDRIJVEN

1. Tuincentra hebben een grote verantwoordelijkheid voor de oplossing van dit probleem. Zij kunnen, als belangrijke afnemers van sierplanten, het gifgebruik van telers sterk beïnvloeden. Als zij planten zonder gif eisen en daarvoor een fatsoenlijke prijs betalen, zal de sierteeltsector die planten leveren.

2. Gelukkig kiezen steeds meer telers voor alternatieve plaagbestrijdingsmethoden, waardoor schadelijke bestrijdingsmiddelen niet of nog slechts incidenteel nodig zijn. Tuincentra en andere afnemers zouden deze telers moeten ondersteunen door bij de inkoop voorrang te geven aan hun producten. Biologische kwekers en leveranciers zijn onder meer te vinden via wildeweelde.nl.

3. Consumenten kunnen vooralsnog beter alleen biologische bloemen en planten kopen of ze zelf zaaien en stekken. Op die manier weet je zeker dat je bijvriendelijk aan de slag kunt in je tuin. Handige tips voor ecologisch tuinieren:
- Bijentips van Greenpeace (www.greenpeace.nl/bijentips)
- AVVN, de landelijke organisatie voor hobbytuinders (www.avvn.nl/natuurlijk-tuinieren).
- Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren (http://www.velt.nu/ecologisch-leven-je-tuin)
- Tips voor natuurlijke plaagbeheersing (www.bit.ly/natuurlijke_plaagbeheersing)

ACTIE VEREIST: OVERHEDEN

Het beperkte EU-moratorium moet snel uitgebreid worden als we de bijen en hommels echt willen redden. Greenpeace vindt het hoog tijd dat Nederland, als grote sierteeltproducent, druk op de Europese ketel zet.

1. Alle bestrijdingsmiddelen waarvan wetenschappers vermoeden dat ze gevaarlijk zijn voor bijen en andere wilde bestuivers, moeten opnieuw grondig beoordeeld worden. De negen stoffen op de prioriteitenlijst van Greenpeace moeten onmiddellijk en volledig verboden worden óók in de glastuinbouw; hiervan is de schadelijkheid al ruim voldoende bewezen.

2. In Nederlandse bloemen en planten blijken nog vaker dan bij ons vorige onderzoek verboden middelen te zitten. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) moet per geval uitzoeken wat de meest waarschijnlijke route is waarlangs deze stoffen in de planten terechtkomen. De handhaving moet sterk worden verbeterd en de gebruiksgegevens van pesticiden per gebied moeten openbaar worden gemaakt. Waterbeheerders vragen hier al vijftien jaar tevergeefs om. Tot slot moet de NVWA de namen van overtreders bekendmaken; dan kunnen handelaren beter selecteren bij de inkoop.

3. EU-lidstaten moeten nationale actieplannen opstellen die bijen en andere nuttige beestjes beschermen. Behoud van hun natuurlijke leefomgeving is daarbij cruciaal, net zoals het vergroten van de biodiversiteit in agrarische gebieden.

4. Sierplanten, bloembollen en bomen kunnen ook zonder insecticiden worden geteeld. Boeren en telers die agro-ecologisch werken, bestrijden plagen op natuurlijke wijze: zij bewijzen dat het kan, zoals Greenpeace laat zien in haar rapport 'Plan Bee'.[17] Overheden moeten de kennisontwikkeling en toepassing van dit soort alternatieven stimuleren

NOTEN

[1] Ollerton J, Winfree R & Tarrant S (2011). How many flowering plants are pollinated by animals? Oikos, 120: 321-326.

[2] http://www.fao.org/pollination/background/en/

[3] http://www.clo.nl/indicatoren/nl0572-oorzaken-bijensterfte?i=11-59

[4] Vanbergen, A.J. and the Insect Pollinators Initiative (2013). Threats to an ecosystem service: pressures on pollinators. Frontiers in Ecology and the Environment 11: 251–259.

[5] Johnson RM, Dahlgren L, Siegfried BD & Ellis MD (2013). Acaricide, fungicide and drug interactions in honey bees (Apis mellifera). PLoS ONE 8(1): e54092. doi:10.1371/journal.pone.0054092.

[6] DiPrisco, G et al (2013). Neonicotinoid clothianidin adversely affects insect immunity and promotes replication of a viral pathogen in honeybees. Proceedings of the National Academy of Science Early Edition. www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.1314923110

[7] Simon, G. Huxdorff, C. Santillo, D. & Johnston, P. (2013). Dripping poison – An analysis of neonicotinoid insecticides in the guttation fluid of growing maize plants. Greenpeace Research Laboratories, Technical report 05-2013: http://bitly.nl/hbTmH

[8] Iwasa, T., Motoyama, N., Ambrose, J., Roe, R., 2004. Mechanism for the differential toxicity of neonicotinoid insecticides in the honey bee, Apis mellifera. Crop Protection, 23: 371–378

[9] EASAC, 2015. Ecosystem services, agriculture and neonicotinoids. European Academies Science Advisory Council. ISBN: 978-3-8047-3437-1

[10] IPBES, het Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services

[11] Wood, T. & Goulson, D. (Sussex University, 2017). The Environmental Risks of Neonicotinoid Pesticides. http://bitly.nl/W2nWB

[12] CBS 2015. StatLine: Gebruik gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw; gewas en toepassing http://bitly.nl/ofibd (cijfers over 2012; dit zijn de meest recente)

[13] www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl

[14] Snoo, G. de & Vijver, M.G. (2012). Bestrijdingsmiddelen en waterkwaliteit. http://54.229.196.37/bma_nieuw/images/Bestrijdingsmiddelen_en_waterkwaliteit.pdf

[15] Bekkem van, H. Geelen van, M. Huissteden van, C. & Kodde, K. (april 2016). Bijensterfte in het schap. Greenpeace Nederland: http://bitly.nl/7dDWD

[16] U.S. Environmental Protection Agency. (n.d.) Technical Overview of Ecological Risk Assessment. Analysi Phase: Ecological Effects Characterization.

[17] Nederlandse samenvatting Plan Bee: http://bitly.nl/8cgU8